

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора медичних наук, професора Григуса Ігоря Михайловича на дисертаційну роботу Сибірякіна Ярослава Вадимовича «Фізична терапія осіб із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу», поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія

Актуальність теми дослідження. Інсульт – це клінічний синдром швидкого розвитку ознак фокальної чи глобальної втрати мозкових функцій, які тривають понад 24 год або призводять до смерті за відсутності інших (несудинних) причин. Згідно з даними звіту «Burden of Stroke in Europe», в період 2015–2035 рр. прогностичне підвищення частоти інсульту становитиме 34% внаслідок старіння населення, а абсолютна кількість населення країн Європи, які перенесли інсульт, сягне 4631050 осіб. До 50% хворих на інсульт помирає впродовж 1-го року після події, з них 40% – у 1-й місяць. 40% пацієнтів, що вижили, стають залежними від сторонньої допомоги, і лише 10% повертаються до повноцінного життя.

Актуальність проблеми гострого інсульту в Україні зумовлена високим рівнем смертності внаслідок порушення мозкового кровообігу. У структурі смертності інсульт посідає 2-ге місце і залишається провідним чинником смерті у 14% пацієнтів. Проблематика інсульту полягає у вчасному наданні медичної допомоги у перші 4 год після інсульту з подальшим лікуванням та реабілітацією залежно від клінічних характеристик пацієнта. Афазія внаслідок інсульту – одне із найскладніших мовних відхилень центрального, органічного походження. При афазії може спостерігатися повна втрата або часткове порушення мови.

Актуальність вищевказаної проблеми, соціальна значущість останньої зумовили вибір теми дисертації та формулювання її мети й завдань.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження Сибірякіна Ярослава Вадимовича є актуальною відповідно до запитів теорії і практики сучасної

комплексної реабілітації осіб після гострого порушення мозкового кровообігу.

Зв'язок роботи науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 4.2. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп» (номер державної реєстрації 0116U001609) та плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. за темою 4.2. «Відновлення функціональних можливостей, діяльності та участі осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп засобами фізичної терапії» (номер державної реєстрації 0121U107926).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

У науковому пошуку автором чітко визначено мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Мета дослідження – науково обґрунтувати та розробити алгоритм застосування заходів фізичної терапії для осіб із сенсомоторною афазією внаслідок ГПМК.

Завдання дослідження:

1. За даними літературних джерел систематизувати та узагальнити сучасні науково-методичні знання щодо особливостей застосування заходів фізичної терапії в осіб із ГПМК.

2. На основі даних наукової літератури обґрунтувати методичні особливості застосування заходів фізичної терапії для хворих із постінсультною афазією та розробити алгоритм застосування заходів фізичної терапії для тематичного контингенту.

3. Оцінити ефективність впливу розробленого алгоритму на мобільність, активність та незалежність пацієнтів із ГПМК та сенсомоторною афазією.

4. Оцінити вплив розробленого алгоритму на якість життя неформальних опікунів осіб із сенсомоторною афазією внаслідок ГПМК.

За темою дисертації опубліковано 7 наукових праць, із них 2 статті – у фахових виданнях України за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія, 1 – в іноземному періодичному науковому виданні, яке проіндексоване у базі даних Scopus; 2 публікації апробаційного характеру та 2 публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації (з них 1 – у періодичному науковому виданні Польщі, включеному до наукометричної бази Index Copernicus).

Основні положення дисертації, її висновки та результати презентовано на двох міжнародних науково-практичних конференціях: XIV Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2021) та Міжнародній конференції «Fyzioterapia a zdravie» (Trenčín, 2021).

Вивчення публікацій за темою дисертації свідчить про те, що в опублікованих працях автора у повній мірі висвітлено результати дисертаційної роботи.

Сибірякін Ярослав Вадимович належним чином визначив мету, завдання та об'єкт дослідження, яким відповідають адекватно підібрані методи науково-педагогічного пошуку, що уможливили наукове обґрунтування теоретичних положень. Мета та завдання дослідження вдало визначають процес наукового пошуку, який послідовно здійснив дисертант з урахуванням того, що зроблено іншими дослідниками для вирішення означеної проблеми.

Дисертація характеризується глибоким розкриттям досліджуваної проблеми, самостійністю у підходах до їх висвітлення.

Дисертація складається з анотацій, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (195 найменувань, з них 169 іноземних),

додатків; містить 25 таблиць та 31 рисунок.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, показано зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, їх упровадження в практику, зазначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях, наведено інформацію про апробацію роботи та вказано кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ОСІБ ІЗ СЕНСОМОТОРНОЮ АФАЗІЄЮ ВНАСЛІДОК ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ» проаналізовано медико-соціальну значущість порушень мови внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу; сучасні принципи та стратегії застосування реабілітаційних заходів при гострому порушенні мозкового кровообігу; заходи фізичної терапії в гострому періоді реабілітації осіб із інсультом; особливості та підходи до застосування реабілітаційних заходів в осіб із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу. На підставі цього аналізу, автор робить висновок, що робіт, які б надавали обґрунтування методичним особливостям застосування фізичної терапії пацієнтів із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу у доступній літературі не виявлено.

У другому розділі «МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ» наведено методи дослідження, організацію та етапи дослідження.

Дослідження проводилося на базі відділення нейрореабілітації Комунального некомерційного підприємства «Олександрівська клінічна лікарня міста Києва» протягом 2018-2023 рр. Учасниками дослідження були 62 пацієнти після ГПМК із сенсомоторною афазією, що проходили реабілітацію протягом періоду стаціонарного лікування; а також 62 неформальні опікуни (родичі) цих пацієнтів. Вирішення поставлених завдань передбачало проведення дослідження в чотири етапи.

У третьому розділі «ОБГРУНТУВАННЯ ТА РОЗРОБКА АЛГОРИТМУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ОСІБ ІЗ СЕНСОМОТОРНОЮ АФАЗІЄЮ ВНАСЛІДОК ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ НА СТАЦІОНАРНОМУ ЕТАПІ РЕАБІЛІТАЦІЇ» представлено методологічні основи побудови алгоритму втручання для осіб із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу, структуру та зміст алгоритму заходів фізичної терапії для осіб із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу.

Розроблений алгоритм застосування заходів фізичної терапії, спрямований на функціональне відновлення пацієнта після ГПМК на стаціонарному етапі реабілітації. Алгоритм ґрунтується на сучасному розумінні процесів відновлення функцій головного мозку після ГПМК (принципи нейропластичності) та враховує специфічні принципи побудови процесу фізичної терапії, обумовлені наявністю порушень комунікативної здатності пацієнтів.

Четвертий розділ «ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПЛИВУ ВПРОВАДЖЕНОГО АЛГОРИТМУ НА МОБІЛЬНІСТЬ, АКТИВНІСТЬ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ГПМК ТА СЕНСОМОТОРНОЮ АФАЗІЄЮ» висвітлює клініко-демографічні показники пацієнтів на етапі первинного спостереження; динаміку мобільності, незалежності та ступеня інвалідизації пацієнтів із ГПМК та афазією під впливом заходів фізичної терапії, зокрема динаміку ступеня незалежності пацієнтів за шкалою Бартела, динаміку мобільності пацієнтів за шкалою Рівермід, динаміку ступеню інвалідизації пацієнтів за модифікованою шкалою Ренкіна, оцінку досягнення цілей.

Аналіз функціонального статусу пацієнтів показав, що пацієнти на етапі первинного обстеження демонстрували повну залежність та функціональну неспроможність, про що свідчили оцінки за шкалами: Бартела – 0 (0;0) балів, Рівермід – 0 (0;0) балів, Ренкіна – 5 (5;5) балів.

Вже через 2 тижні було спостережено позитивну динаміку в обох групах пацієнтів з різницею на користь групи втручання-1, а на етапі заключного обстеження ступінь незалежності, оцінений за шкалою Бартела, покращився у 53 % пацієнтів групи втручання-1 та у 13 % в групі порівняння-1 (різниця між групами статистично значуща, $p=0,001$).

При заключному обстеженні у пацієнтів ГВ-1 було спостережено статистично значуще кращу динаміку в оцінках здатності до самостійного прийому їжі ($p=0,01$) та пересування рівною поверхнею ($p=0,002$).

Під час заключного обстеження у групі втручання-1 100 % пацієнтів виконували поворот в ліжку; 72 % пацієнтів самостійно виконували перехід в положення сидячи; 100 % пацієнтів демонстрували утримання рівноваги в положенні сидячи; 94 % могли самостійно вставати; 63 % демонстрували самостійне стояння; 59 % могли пересуватись у приміщенні. Відповідні показники в групі порівняння були статистично значуще нижчими, окрім показника утримання рівноваги в положенні сидячи.

Згідно з оцінкою досягнення поставлених цілей, в ГВ-1 ціль була досягнута у 50 % пацієнтів та перевершена у 9 % пацієнтів. В ГП-1 тільки 20% пацієнтів досягли ключової цілі (різниця між групами статистично значуща, $p=0,005$).

Таким чином, отримані дані вказують на те, що перед виписуванням зі стаціонару пацієнти групи втручання-1 були більш мобільними та незалежними в активностях повсякденного життя, ніж пацієнти групи порівняння-1, що підтверджує ефективність запропонованого методичного підходу до проведення заходів фізичної терапії у пацієнтів із ГПМК та сенсомоторною афазією.

У п'ятому розділі «ДИНАМІКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НЕФОРМАЛЬНИХ ОПІКУНІВ ПОСТІНСУЛЬТНИХ ПАЦІЄНТІВ ІЗ АФАЗІЄЮ» описано клініко-демографічні показники та оцінку якості життя неформальних опікунів пацієнтів на етапі первинного спостереження та динаміку якості

життя опікунів пацієнтів протягом стаціонарного етапу реабілітації, а також динаміку якості життя опікунів через місяць після виписування пацієнтів.

Оцінка якості життя опікунів постінсультних пацієнтів із сенсомоторною афазією показала, що в гострому періоді захворювання спостерігається найбільше навантаження на психічне та фізичне здоров'я опікунів. Після завершення стаціонарного етапу реабілітації було спостережено статистично значущу позитивну динаміку в наступних доменах якості життя опікунів постінсультних пацієнтів із афазією: «фізичне здоров'я», «психічне здоров'я» та «оточуюче середовище».

У шостому розділі «АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ» систематизовано результати наукових напрацювань інших авторів і дані власного наукового пошуку дисертанта, що виступили детермінантами формулювання ключових положень дослідження, окреслення дискусійних питань, визначення основних результатів дисертаційної роботи, їхньої наукової та практичної значущості.

У цьому розділі проведено аналіз отриманих результатів та їх порівняння з висновками та результатами інших досліджень, даними науково-методичної літератури.

Фактичний матеріал, який наведено в дисертації, та зроблені на його основі узагальнення й висновки мають вагоме значення для підвищення ефективності фізичної терапії пацієнтів із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу.

Висновки. Висновки дисертації ґрунтуються на аналізі та узагальненні результатів дослідження, логічні та повністю відповідають положенням, які сформульовані у меті та завданнях.

Дисертаційна робота містить дані, що складають новизну в теоретичному та практичному відношеннях.

Наукова новизна дослідження: уперше науково обґрунтовано та розроблено алгоритм застосування заходів фізичної терапії для пацієнтів із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу

на стаціонарному етапі реабілітації; уперше обґрунтовано методичні підходи до застосування заходів фізичної терапії у пацієнтів із сенсомоторною афазією внаслідок ГПМК; уперше отримано дані про динаміку якості життя неформальних опікунів пацієнтів із сенсомоторною афазією в процесі фізичної терапії; доповнено дані про особливості планування та реалізації реабілітаційного втручання у хворих після ГПМК, що мають сенсомоторну афазію; доповнено дані про вплив захворювання на якість життя неформальних опікунів пацієнтів із ГПМК та афазією; дістали подальшого розвитку погляди на відновлення функціональної активності хворих після ГПМК на основі проблемно-орієнтованого підходу та моделі МКФ; підтверджено дані про зв'язок між ступенем порушення активності, мобільності та незалежності пацієнтів із ГПМК та негативним впливом захворювання на якість життя неформальних опікунів пацієнтів; підтверджено дані про позитивний вплив заходів фізичної терапії на показники мобільності, активності та незалежності у повсякденному житті пацієнтів із ГПМК в гострому періоді захворювання.

Практична значущість отриманих результатів. Впровадження розробленого алгоритму заходів фізичної терапії для пацієнтів із афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу сприяло підвищенню ефективності стаціонарної реабілітації осіб, що перенесли інсульт, зокрема покращенню їхньої мобільності, активності та незалежності, а також покращенню якості життя неформальних опікунів (родичів) пацієнтів.

Результати дослідження впроваджені у роботу відділення нейрореабілітації Комунального некомерційного підприємства «Олександрівська клінічна лікарня м. Києва», відділення неврології Комунального некомерційного підприємства «Олександрівська клінічна лікарня м. Києва», центру фізичної реабілітації «Фенікс», а також у навчальний процес кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету фізичного виховання і спорту України при викладанні дисциплін «Клінічний реабілітаційний менеджмент при неврологічних

дисфункціях» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія та «Фізична терапія у нейрореабілітації» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія, спеціалізації 227.1 – Фізична терапія, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Стиль та мова дисертації. Дисертація написана українською мовою з дотриманням вимог щодо викладу наукового тексту.

Текст викладений в логічній послідовності, побудова дисертації традиційна. В огляді літературних джерел проведений глибокий, всебічний аналіз робіт вітчизняних і, в основному, зарубіжних авторів. Кожний розділ власних досліджень закінчується логічно сформованими висновками з викладенням своєї думки щодо отриманих результатів дисертанта, що дозволяє оцінити повноту висвітлення матеріалу.

Позитивно оцінюючи в цілому рівень наукової новизни, теоретичного та практичного значення дослідження, хочеться зробити деякі зауваження.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації:

1. Напрошується щоби все-таки спочатку було проаналізовано результати обстеження пацієнтів на початку дослідження, а вже потім, з урахуванням цих результатів, розробляти алгоритм застосування заходів фізичної терапії, спрямованих на функціональне відновлення пацієнта після ГПМК на стаціонарному етапі реабілітації. А так у 3 розділі розписано «У розробці алгоритму важливу роль відігравали індивідуалізовані методологічні підходи МКФ, які полягали у встановленні індивідуалізованих функціональних цілей терапії для пацієнта спільно з його родичами. Відповідно до поставленої цілі та ступеню порушень, здійснювали підбір терапевтичних вправ та функціональних завдань, щоб допомогти відновити чи компенсувати навички, які потрібні для нормальної життєдіяльності», а тільки у 4 – результати первинного обстеження та динаміки.

2. У назві четвертого розділу доцільніше було б додати все-таки назву алгоритму чого, а не просто алгоритму: «Ефективність впливу впровадженого алгоритму **застосування заходів фізичної терапії...**».

3. Відсутнє необхідне посилання на авторів дослідження на с. 40 «Наприклад, відомо що щури, яких розміщували в складних середовищах, мали кращі функціональні результати після різних видів пошкодження головного мозку в порівнянні з щурами, розміщеними в стандартних лабораторних умовах».

4. Статтю «Sybiriakin Y., Balazh M. Impact of physical therapy on the mobility, activity and independence of patients with stroke and total aphasia. Journal of Education, Health and Sport. 2022. 12(3):330–349» варто було би віднести до наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, а не до наукових праць, які додатково відображають наукові результати дисертації. Це ґрунтується на тому, що в ній якраз систематизовано вплив фізичної терапії на мобільність, активність та незалежність пацієнтів з афазією після інсульту, журнал належить до періодичних наукових видань Польщі, включений до наукометричної бази Index Copernicus.

5. У тексті роботи зустрічаються поодинокі стилістичні та орфографічні помилки. Зокрема, на с. 37 «ефективінсть», с. 39 «кращім», с. 47 «ерготерапієвтів», с. 51 «короткий опитувальний оцінки», с. 61 і 67 «сенсомотрною афазією», с. 96 «Повна відстуність довільних рухів», с. 116 «виявив статично значущий слабкий негативний зв'язок».

Зазначені зауваження не є принциповими, не впливають на загальну позитивну оцінку, носять дискусійний характер і не знижують наукового значення та практичної цінності дисертації.

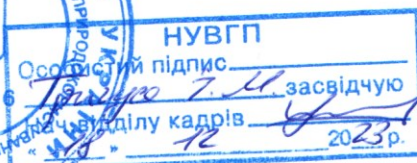
Висновок. Дисертаційна робота Сибірякіна Ярослава Вадимовича «Фізична терапія осіб із сенсомоторною афазією внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу» є цілісним науковим дослідженням, яке виконане здобувачем особисто, має наукову новизну, характеризується

новим підходом і практичною цінністю, має вагоме теоретичне та прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти та науки України № 759 від 31.05.2019 р.), вимогам освітньо-наукової програми, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.), а її автор, Сибірякін Ярослав Вадимович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
директор Навчально-наукового
інституту охорони здоров'я
Національного університету водного
господарства та природокористування

І. М. Григус



О.Р. Г. М.